

Der tænkes her på nogle artikler om forskellige sider af Grundtvigs pædagogiske tanker, som naturligvis vil høre hjemme her, men som på den anden side næppe giver det, som man særligt vil have frem. Mere i overensstemmelse med programmet virker en afhandling af adjunkt Vagn Skovgaard-Petersen om »Den politiske drøftelse af forbindelsen mellem almueskolen og den lærde skole« frem til 1903-loven.

Årbogen slutter med anmeldelser af de senere års litteratur samt en bibliografi over skolehistorie fra 1966, en rubrik, som tilsyneladende er tænkt fortsat i de kommende år. Forhåbentlig vil både forfattere og abonnenter slutte op om årbogen.

Vagn Dybdahl

Auktionsprotokol over Søren Kierkegaards bogsamling. Udgivet af H. P. Rohde. With English Text. (Det kongelige Bibliotek, 1967). LXXXII + 184 s.

En bogsamling kan sige meget om sin ejer. Dette gælder måske ikke mindst, når denne er en så særpræget personlighed som Søren Kierkegaard. Derfor er det af værdi, at Det kongelige Bibliotek nu ved forfatteren, cand. mag. H. P. Rohde har udgivet protokollen fra auktionen 8.-10. april 1856 over Kierkegaards efterladte bogsamling. Udgaven indledes med en vægtig afhandling om Kierkegaard som bogsamler, med skildring af hans måde at omgås bøger på, hans sans for bøger, hans forhold til tidens bogbindere.

Da protokollen med to tillæg blot omfatter ca. 2800 titler, synes det klart, at den kun repræsenterer en ribbet bogsamling. Det er da også

lykkedes Rohde på grundlag af boghandlerregninger m. m. at opstille en liste over yderligere godt 100 bøger, som Kierkegaard må have ejet. Som nøgle til det hele tjener tre registre, over forfattere, udgivere og anonyme titler, købere og ejere m. m.

Når Rohde i sin afhandling bestemmer Kierkegaard som den måske største bibliofil blandt danske forfattere (s. XLVI), bør man måske minde om en af Kierkegaards samtidige: Johan Ludvig Heiberg. Som bogæstetiker står han med sin forfinede smag næppe tilbage for nogen.

Ole Degn

Torben Topsøe-Jensen: Ad Hjulspor og Landeveje. (Hasselbach, 1966). 275 s.

Torben Topsøe-Jensen, der er auditor i Ministeriet for offentlige Arbejder, har tidligere i kronikker og tidskriftartikler beskæftiget sig med vej- og færdselshistoriske emner. Han var medarbejder ved Turistforeningens årbog 1964, »Danske Veje«, og i Hørsholms Egnsmuseums årbog 1964 har han skrevet om »Kongevejen fra Usserød nord for Hirschholm til Helsingør«. Hans nye bog, den første samlede fremstilling af de danske vejes historie fra oldtiden til ca. 1900, påkalder i både titel og form naturligt Hugo Matthiessens navn. I mange henseender slutter den sig også nært til Matthiessens arbejder, selv om forfatteren ikke i så høj grad som denne bygger på primært materiale. Til gengæld har der været fuldt op af trykte kilder at øse af, og det er imponerende i det udmærkede noteapparat at konstatere, hvor vidt Topsøe-Jensen har været omkring for at

hente stof. Rigsarkivet har dog også ydet sit; men det er et spørgsmål, om der ikke tillige i landsarkiverne, f. eks. i tingbøgerne, havde været noget at hente – selv om det må erkendes, at disse stadig, særlig med henblik på saglige spørgsmål, er vanskeligt tilgængelige.

Foruden vejenes anlægshistorie, der kan følges helt tilbage til oldtiden, og deres administrationshistorie, hvis første træk findes i de middelalderlige landskabslove, behandler Topsøe-Jensen livet på vejene – og i øvrigt også på og ved færgeoverfarterne, der er taget med. Der fortælles om rejser og rejseformer (herunder vogne), om kroer, om de ejendommelige, gode kongeveje, der faktisk var forbeholdt kongen og hoffet, om postvæsenet og om jernbanerne – alt i et broget billede af en tilværelse, der var besværlig og undertiden også farlig. Uforsvarlig kørsel og berusede kuske var ikke ukendte fænomener, og der var lovgivet derom. Læssede arbejdsvogne måtte i 1780'ernes København kun køre »fod for fod«, tomme vogne dog i »en liden såkaldt lontetrav«. Når bønderne efter en dag i hovedstaden skulle hjem, så man dem »styrte ravende ud af krostuerne eller beskænkede ligge i vognen« – hvis de ikke stod op i denne og gav »hver med sin pisk den fredelige fodgænger imens de ruller forbi, et vældigt rap over nakken, fordi han ikke ville give så meget, som de forlangte, for at køre med«. Bønderne havde nu heller ingen særlig grund til at være glade for de veje, de kørte på. De af dem, der blev anlagt i slutningen af 18. århundrede, var nemlig blevet til ved deres hoveriarbejde, et hoveri, som de fik lagt oven i, hvad de ellers havde. Og meget nyttede det ikke, at de i en vis udstrækning fik hjælp af soldater. Det gik så vidt, at der i

Hirschholm amt gennem en strejke blev forsøgt åbent oprør mod de strenge krav; men kronen klarede sig, og et par bønder, der blev udpeget som ledere, fik meget alvorlige straffe.

Et par småting er under læsningen faldet i øjnene: På side 93 skrives om Christian IV, at han tog kampen op med taterne og »buldrede i et åbent brev fra 1589«. Kongen selv har på dette tidspunkt næppe kæmpet eller buldret særlig meget – han var 12 år gammel. På side 131 sejler biskop Bircherod og hans »kæreste« i 1697 over Store Bælt. Bispren var blevet gift i 1690, og kæreste var en normal betegnelse for kone. Virksund og Hvalpsund (side 137) er ikke begge overfartssteder fra Himmerland til Salling. Det første sund forbinder Himmerland med den halvø, der øst for Salling skærer sig ud i Lovns Bredning. Endelig citeres side 138 kongens åbne brev af 1578, der gav lensmand Ludvig Munk på Ørum i Thy tilladelse til i stedet for en bro, der ikke kunne holde, at indrette færgefart ved det farlige »vej- og vadested mellem Thy og Harsyssel, som kaldes Struer«. Først kongen og nu Topsøe-Jensen forveksler dette sted med Oddesund, over hvilket der visselig ikke med 16. århundredes teknik havde kunnet slås bro. Den lokalitet, der er tale om, er indsnævringen Kilen, nogle kilometer sydligere; men fejlen er altså gammel.

Topsøe-Jensens bog er en værdifuld forøgelse af den kulturhistoriske litteratur, også fordi den viser, at det stadig er muligt at finde emner til monografier af større format, selv om enkelthederne skal søges mange steder. Foruden noteapparatet har bogen et navneregister og en række gode illustrationer.

Finn H. Lauridsen